

HOOFD, HANDEN EN HART IN BEWEGING

Een studie naar het effect op draagvlak en de uitvoering van het Edukans Going Global programma

7. Samenvatting en conclusies

Tien jaar Edukans Going Global vormde de aanleiding voor dit onderzoek. Tien jaar vol hard werkende mensen die geprobeerd hebben hoofd, hart en handen in beweging te zetten oftewel anderen te inspireren om na te denken over, bezig te zijn met en iets te doen voor onze medemens in ontwikkelingslanden. Dat verdient respect. Het is belangrijk om te kunnen laten zien wat er is bereikt. Het verdient ook respect dat Edukans na die tien jaar wil weten wat ze nu wel of niet precies in beweging hebben gezet. Dat ze wil leren van een evaluatie en wil nadenken over mogelijke aanpassingen. In dit hoofdstuk wordt geprobeerd daar aanknopingspunten voor te bieden. De conclusies uit de verschillende hoofdstukken uit deel 1 en 2 zullen kort worden herhaald en waar mogelijk met elkaar in verband gebracht. Hieruit zullen discussiepunten en aanbevelingen worden geformuleerd.

7.1 Hoofdvraag en methodiek

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de volgende vragen:

1. Wat is het effect van het Edukans Going Global programma op het draagvlak voor internationale samenwerking onder jongeren die op hun school met het programma in aanraking zijn gekomen?
2. Welke factoren dragen bij aan de intensiviteit en duurzaamheid van het Going Global programma op deelnemende scholen?

Methoden van onderzoek

De methoden die zijn gebruikt ter beantwoording van deze twee vragen waren verschillend van aard. Daarom is de evaluatie in twee delen opgesplitst. In deel I is de eerste onderzoeksvraag beantwoord en in deel II kwam de tweede vraag aan bod. Om de eerste vraag, het effect van het programma op draagvlak onder jongeren te kunnen beantwoorden, is een kwantitatieve methodiek gebruikt. Er is een enquête op internet geplaatst die door ruim 800 jongeren werd ingevuld. Deze jongeren beantwoordden vragen over hun kennis, houding en gedrag met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking, alsmede tolerantie. Met behulp van verschillende statistische analyses werden vervolgens hun scores berekend met betrekking tot deze vier componenten van draagvlak. Via dezelfde enquête werden ook achtergrondkenmerken van de jongeren in kaart gebracht welke tevens een effect op hun draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking konden hebben. Door het effect van die achtergrondkenmerken op draagvlak te onderscheiden, kon het effect van het Going Global programma voor de verschillende groepen jongeren preciezer worden vastgesteld.

In de tweede onderzoeksvraag ging het om de factoren die bijdragen aan de intensiviteit waarmee Going Global op de scholen wordt ingezet en de duurzaamheid van het programma. Deze vraag werd beantwoord met behulp van een kwalitatief onderzoek. Er zijn interviews gehouden met de Edukans staf en specifiek met de regionale consultants die voor de contacten met de scholen verantwoordelijk zijn. Daarnaast zijn er op vier scholen diepte-interviews gehouden met leden van de Going Global commissie, met een vertegenwoordiging van schoolleiding, en met docenten en met leerlingen.

7.2 Edukans Going Global in beleid

In hoofdstuk 2 is de organisatie Edukans beschreven, is gekeken naar de componenten van het Going Global programma en is het beleid van Edukans met betrekking tot het GG geanalyseerd. Ook is besproken op welke wijze het programma momenteel wordt geëvalueerd.

Het GG programma is op inhoudelijk en uitvoerend niveau goed ontwikkeld en uitgewerkt. Er is een ruim aanbod aan materiaal voor zowel bewustwording, actie als algemene ondersteuning dat door de scholen gebruikt kan worden. Bovendien is veel aandacht besteed aan handleidingen, achtergrondmateriaal en vormgeving. De leerlingen worden goed voorbereid op hun reis en de verslaglegging van de reis wordt professioneel aangepakt. De reis zelf is thematisch opgebouwd en leerlingen komen daadwerkelijk en vaak intensief in contact met leeftijdsgenoten. Tevens wordt er

nagedacht over specifieke materialen voor verschillende doelgroepen (onderbouw, bovenbouw, VMBO) en door de jaren heen is hierin ook een ontwikkeling te zien.

Het officiële beleid van Edukans is vooral terug te vinden in de Strategisch Plannen die om de vier jaar worden geschreven. De beschrijving van het Edukans Going Global programma op beleidsniveau vindt verder vooral plaats in enkele interne documenten waarvan de omvang en consistentie beperkt is. De doelstellingen van het GG zijn vrij globaal en in wisselende formuleringen beschreven. Te behalen resultaten zijn geformuleerd op output niveau. Onderliggende waarden, die in de visie wel worden beschreven, zijn (op papier) niet concreet doorvertaald naar doelstellingen of activiteiten. Een consistente definitie van draagvlak en de vertaling hiervan naar de concrete situatie van de doelgroep – scholieren in Nederland – wordt in de documenten niet onderbouwd. Edukans kent een specifiek methodisch concept, maar wat dat concept precies inhoudt wordt niet verder beschreven.

In het laatste Strategisch Plan 2007-2010 geeft Edukans zelf aan dat het in 2007 expliciet zal inzetten op visie ontwikkeling ten aanzien van ontwikkelingseducatie, wereldburgerschap en duurzaam onderwijs. Tevens wordt aangegeven dat het huidige beleid van de organisatie moet worden geactualiseerd, verdiept en uitgebreid en dat daarbij concrete methodische concepten en inhoudelijke uitgangspunten zullen dienen als onderliggend samenhangend fundament voor alle educatieve scholenprogramma's, waaronder Going Global. Hiermee onderschrijft Edukans hetgeen in de beleidsanalyse ook naar voren komt, namelijk dat een meer samenhangend en goed beschreven beleid, in dit geval voor Going Global, met betrekking tot visie, doelstellingen, resultaten en methodisch concept nodig is.

Evaluatie

Het Going Global programma wordt door Edukans tot nu toe met name geëvalueerd op het niveau van proces en output. De onderwerpen waarop de evaluaties van Edukans betrekking hebben, betreffen de inzet van de actie- en bewustwordingsmaterialen, de aard van en de wijze waarop de acties zijn uitgevoerd, de opbrengst van de acties, alle aspecten van de uitwisselingsreis (voorbereiding en reis zelf), informatievoorziening en begeleiding van het programma door de Edukans staf en de ervaringen van de docenten en commissies op de scholen met betrekking tot organisatie en tijdsbelasting. Daarnaast wordt apart hiervan door Edukans bijgehouden hoeveel scholen/leerlingen er per jaar aan het programma deelnemen.

Het is onvoldoende helder met welk doel de evaluaties worden uitgevoerd (management informatie, verantwoording naar donoren of doelgroep, organisatieleren) en aansluitend daarop op welke wijze de uitkomsten van de evaluaties worden gebruikt. Vindt er een systematische follow-up plaats, met welke opmerkingen en aanbevelingen wordt iets gedaan, et cetera?

Naast dit procesmatige en output niveau, is het effect van het programma op de doelgroep in termen van draagvlakversterking – kennis, houding/betrokkenheid, gedrag – tot op heden niet of nauwelijks geëvalueerd. Dit kan gedeeltelijk te wijten zijn aan de aard van het programma. De attributievraag, dat wil zeggen de vraag of er een causaal verband bestaat tussen een interventie en een bepaald resultaat, is speciaal bij draagvlakactiviteiten moeilijk te beantwoorden.

Het is voor Edukans van belang om bij de verdere uitwerking van het beleid ook na te denken over de wijze waarop het behalen van de doelstelling gemeten kan worden. Bij de doelstelling draagvlakversterking zouden naast indicatoren die iets zeggen over het bereik van het programma (output niveau) ook indicatoren kunnen worden opgenomen die ingaan op de vraag in hoeverre het draagvlak onder jongeren voor ontwikkelingssamenwerking als gevolg van het GG programma is toegenomen (effectniveau). Edukans zou de evaluatiemethodiek van het Going Going programma in die zin dan ook verder kunnen uitwerken.

7.3 Conceptuele inbedding van draagvlak

Het begrip draagvlak is bij veel Nederlandse ontwikkelingsorganisaties, zo ook bij Edukans, terug te vinden in beleid en doelstellingen. De uitwerking en definiëring van het begrip draagvlakversterking is echter nog volop in ontwikkeling.

Het NCDO omschrijft draagvlak voor internationale samenwerking als betrokkenheid bij en steun in Nederland voor de doelen van internationale samenwerking. In deze studie wordt draagvlak opgevat

als multidimensioneel begrip. Het bestaat dan uit onderling verbonden dimensies, te weten kennis, houding en gedrag. Deze dimensies werken op elkaar in. De onderliggende idee is dat wanneer mensen meer informatie over een bepaald onderwerp krijgen, hun kennis hierover toeneemt en dat zij dan ook oog krijgen voor een bepaald probleem of een bepaalde situatie. Zij zullen vervolgens over dat probleem of die situatie een bepaalde mening vormen, waarbij hun eigen normen, waarden, opvoeding, opleiding en achtergrond ook een rol speelt. Die veranderde mening zou er dan toe kunnen leiden dat hun houding en gedrag verandert.

In dit onderzoek zijn persoonlijke achtergrondfactoren als belangrijke onderzoeksvariabelen opgenomen. Niet alleen het feit dat jongeren met het Going Global programma van Edukans in aanraking zijn gekomen bepaalt hun kennis, houding en gedrag met betrekking tot internationale samenwerking. Ook hun opleiding, de manier waarop er thuis al dan niet over ontwikkelingsproblematiek wordt gesproken, hun religieuze achtergrond en/of hun interactie met anderen bepaalt of en hoe ze met ontwikkelingssamenwerking bezig zijn.

De doelstelling van Edukans Going Global is jongeren daadwerkelijk bij internationale samenwerking te betrekken. Door GG raken jongeren duurzaam, intensief, actief, creatief en concreet betrokken bij de onderwijsproblematiek in het Zuiden. Daarnaast creëren jongeren draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking bij andere jongeren en brede publieksgroepen in Nederland. Hieruit kan worden afgeleid dat Edukans het vergroten van draagvlak breed inzet: ook het bijdragen aan 'wereldburgerschap' en het actief betrekken van jongeren bij de eigen organisatie vallen eronder. Deze twee doelstellingen worden in deze studie meegenomen: er wordt gekeken hoe de jongeren scoren op vragen over 'tolerantie' met betrekking tot de eigen multiculturele samenleving en er wordt gekeken of en hoe uitwisselingsleerlingen zich na de reis nog inzetten voor Edukans.

Werken aan draagvlak betekent voor Edukans niet het volgen van een rechtlijnig model. Edukans probeert een verandering in kennis, houding en gedrag te bewerkstelligen door scholieren met behulp van de verschillende programmaonderdelen op meerdere dimensies van draagvlak te bereiken. Edukans noemt dat hoofd, handen en hart. Kennis wordt gecombineerd met gevoel en emotie en met de mogelijkheid zelf iets te ondernemen. Je krijgt informatie en je wordt je bewust van een probleem en je krijgt de mogelijkheid er iets mee te doen. In dit onderzoek voor Edukans worden aan de begrippen kennis, houding en gedrag de begrippen bewustwording, betrokkenheid en actie toegevoegd.

Om de resultaten van het Going Global programma in dit onderzoek zo goed mogelijk te kunnen vaststellen, is rekening gehouden met een aantal factoren dat, naast het deelnemen aan het Going Global programma, op het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder jongeren van invloed kunnen zijn. Deze evaluatie is gestoeld op de stelling dat de achtergrond kenmerken van de leerlingen en de interventie van Going Global het draagvlak onder jongeren voor ontwikkelingssamenwerking bepalen.

7.4 Effect van Edukans Going Global op draagvlak onder jongeren

Om het effect van het GG programma op draagvlak onder jongeren te kunnen meten, is voor deze studie een enquête afgenomen onder drie groepen jongeren, te weten: de uitwisselingsleerlingen, hun klasgenoten en de controlegroep. Twee verschillende doelen van draagvlakversterking zijn aan de orde gekomen:

- 1) draagvlak voor internationale samenwerking en
- 2) draagvlak voor Edukans.

De uitkomsten van de enquête zijn op verschillende manieren geanalyseerd. Nadat eerst is gekeken naar de gemiddelde scores van de onderzoeksgroepen, zijn de resultaten vervolgens verder getoetst via multiple regressieanalyse en propensity score matching.

De **uitwisselingsleerlingen** scoren op alle vier de elementen van draagvlak – kennis, houding, gedrag en tolerantie – significant hoger scoren dan hun klasgenoten. Een vergelijking tussen de **klasgenoten** en de controlegroep levert de conclusie op dat Going Global bijdraagt aan draagvlakversterking op het element houding. Er is ook een positief effect gevonden van Going Global op de elementen kennis en gedrag. Deze zijn echter niet robuust: de effecten zijn niet onder alle omstandigheden aanwezig.

De scores op het element *houding* zijn voor zowel de uitwisselingsleerlingen als voor de klasgenoten in verhouding ook hoger dan op het element gedrag. De diverse gedragselementen blijken niet allemaal even goed van toepassing op de leeftijdsgroep van de onderzochten. Zo zullen nog weinig jongeren in de positie zijn ontwikkelingsorganisaties financieel te ondersteunen of maatschappelijk verantwoorde producten te kopen. Anders gesteld, het latente draagvlak is voor deze leeftijdsgroep mogelijk nog groter dan het geactiveerde draagvlak. Going Global heeft een duidelijk effect op het element houding, terwijl het effect op het element gedrag niet in alle gevallen aantoonbaar is. Going Global lijkt het latente draagvlak duidelijk te versterken, maar heeft minder effect op het geactiveerde draagvlak.

Een interessante bevinding is voorts dat het effect van Going Global op houding voor jongeren met een VMBO opleiding groter is dan voor jongeren met een VWO opleiding. In algemene zin zou je kunnen stellen dat voor Edukans de meeste 'winst' te behalen valt bij jongeren met weinig draagvlak. Het kan voor Edukans daarom interessant zijn om inderdaad extra te investeren in deze groep jongeren.

Going Global blijkt bij de klasgenoten de tolerantie ten aanzien van etnische minderheden niet te versterken. Dit effect is wel gevonden voor de uitwisselingsleerlingen: zij zijn toleranter ten aanzien van etnische minderheden dan hun klasgenoten. In het beleid van Edukans is deze tolerantie – het bijdragen aan wereldburgerschap - aangegeven als een belangrijk doel van Going Global. Dit element komt echter niet expliciet terug in de implementatie van het Going Global programma op scholen. We kunnen dus concluderen dat er geen zogenaamd 'doorsijpeffect' bestaat. Aandacht voor ontwikkelingslanden en ontwikkelingsproblematiek kan wel het draagvlak voor IS versterken, maar hoeft nog niet te betekenen dat men ook toleranter wordt ten aanzien van etnische minderheden. In het uitgebreidere programma voor de uitwisselingsleerlingen is er wel aandacht voor tolerantie. De uitwisselingsleerlingen zijn dan ook toleranter ten aanzien van etnische minderheden dan hun klasgenoten.

Het Going Global programma heeft ook een positief effect op het draagvlak ten aanzien van de eigen organisatie en programma. De uitwisselingsleerlingen waren zeer positief over Edukans en Going Global. Ook de klasgenoten waren overwegend positief.

7.5 De inzet van Going Global op scholen: intensiviteit en duurzaamheid

In het tweede deel van het rapport stond de vraag centraal welke factoren bijdragen aan de intensiviteit en duurzaamheid van het Going Global programma op de deelnemende scholen. Er is tevens bekeken of en op welke manier de intensiviteit en duurzaamheid van GG op de deelnemende scholen met elkaar samen hangen.

Onder intensiviteit met betrekking tot de uitvoering van het programma werden drie dimensies onderscheiden:

1. de keuze voor klassen en onder/bovenbouw waar GG wordt ingezet;
2. de keuze voor elementen uit het GG programma die worden ingezet;
3. de balans die scholen leggen tussen actie en bewustwording.

Binnen duurzaamheid, de uitstraling van het programma ná het jaar waarin de school het programma heeft uitgevoerd, zijn twee dimensies onderzocht:

1. de mate waarin scholen zich aan het programma verbinden, oftewel de frequentie waarmee ze aan GG deelnemen: relationele duurzaamheid.
2. de mate waarin GG heeft geleid tot een duurzame inbedding van mondiale vorming binnen de school en haar curriculum: inhoudelijke duurzaamheid.

Bevindingen intensiviteit

Met betrekking tot de keuze van scholen voor specifieke klassen en onder- of bovenbouw is geen eenduidige conclusie te trekken. Dit wordt door de scholen verschillend ingevuld. Wel wordt aangegeven dat de onderbouw gemakkelijker bij het programma te betrekken valt dan de bovenbouw.

Wat betreft de inzet van GG materialen, blijkt dat slechts één school veel gebruik maakt van de verschillende materialen die GG aanreikt. Wanneer een onderscheid wordt gemaakt naar actie, bewustwording en ondersteunend materiaal, kan geconstateerd worden dat actiemateriaal bijna niet en ondersteunend materiaal veel wordt gebruikt. Bewustwordings-

materiaal werd maar op één van de vier scholen regelmatig gebruikt, op de andere scholen eigenlijk nauwelijks of niet.

Wat betreft de balans tussen actie en bewustwording kan geconstateerd worden dat bij alle vier de onderzochte scholen de balans doorslaat naar de kant van actie.

Bevindingen duurzaamheid

De vier onderzochte scholen verschillen qua relationele duurzaamheid van zeer sterk tot relatief zwak. Drie van de vier scholen hebben een bewuste keuze gemaakt om regelmatig aan GG deel te nemen. Van inhoudelijke duurzaamheid, waarbij het gaat om de duurzame inbedding van mondiale vorming in de school, blijkt bij geen van de vier scholen sprake te zijn. Alhoewel bij de redenen tot deelname aan GG het verbreden van het wereldbeeld van de leerlingen naar voren werd gebracht, heeft geen van de vier scholen een specifieke visie op hoe zij zo iets als mondiale vorming zouden willen bewerkstelligen. Daarnaast hebben we geconstateerd dat de scholen vooral invulling geven aan het actieaspect van GG en in veel mindere mate aan bewustwording.

Factoren van belang

Er zijn verschillende factoren van invloed op de intensiviteit en duurzaamheid van GG op de scholen. De eerste is de motivatie van de scholen om aan het programma deel te nemen. Deze motivatie is bij alle vier de scholen gestoeld op hun christelijke identiteit en gericht op het overdragen aan de leerlingen van betrokkenheid bij de ander, de omgeving of de pluriforme samenleving. Daarmee lijkt de motivatie van de school goed aan te sluiten bij de doelstellingen van Edukans. In de praktijk blijkt dat de scholen het overdragen van betrokkenheid bij de ander vaak gestalte geven in de vorm van charitatieve acties. Het bewustwordingselement lijkt voor Edukans een belangrijker doelstelling van GG dan voor de meeste scholen.

Scholen vinden het moeilijk inhoud te geven aan het bewustwordingselement: waar moeten leerlingen zich precies bewust van worden? Hoewel bij de redenen tot deelname aan GG het verbreden van het wereldbeeld van de leerlingen naar voren werd gebracht, heeft geen van de vier scholen een specifieke visie op hoe zij zo iets als mondiale vorming zouden willen bewerkstelligen

Een andere reden dat het bewustwordingselement ondergeschikt raakt aan het actie element moet gezocht worden in de verplichting van het GG programma om € 13.000 op te halen. Scholen maken met Edukans wel afspraken over het op te halen bedrag, maar niet over hun inzet op bewustwording. Bovendien vergt het basispakket van GG en het actievoeren mogelijk al dermate veel tijd en energie, dat er voor de scholen weinig ruimte overblijft voor bewustwordingsactiviteiten. Ook komt bij het houden van acties komt snel de nadruk te liggen op de geldopbrengst boven het bewustwordingsaspect.

Een tweede factor die van invloed is op intensiviteit en duurzaamheid is de samenstelling van de Going Global commissie. Het is van belang gebleken dat de commissie continuïteit bezit en daarmee kan voortbouwen op kennis en ervaring. Het is tevens belangrijk dat de commissie steun en commitment heeft van de directie. Het moet helder zijn welke klassen betrokken zijn en wie verantwoordelijk is. Deze directie moet tegelijkertijd voldoende ruimte laten aan docenten en eventueel leerlingen om mee te beslissen over GG. De commissie moet voldoende communicatiemogelijkheden hebben met betrokkenen. De bevoegdheid en betrokkenheid van de GG commissieleden is van grote invloed op de intensiviteit waarmee GG op een school wordt opgepakt.

Het verkrijgen van inhoudelijke duurzaamheid - het opnemen van bewustwordingselementen uit het GG programma in het bredere curriculum of programma van de school - is voor Edukans en/of de GG commissie op school moeilijker te bewerkstelligen.

De derde factor betreft de organisatie en planning van GG binnen de school en de belasting van de staf is ook van invloed op zowel intensiviteit als duurzaamheid. De uitvoering van GG vergt een behoorlijke tijdsinvestering van school en docenten in een tijdsgewricht waarin scholen veelal overbelast zijn. Het toekennen van taakuren is een manier om GG formeel een positie te geven binnen de school en docenten te compenseren voor hun tijd. Ook het opnemen van GG in de jaarplanning leidt tot een betere inbedding in de school. Een belangrijke afweging is wel dat

formalisering een effect kan hebben op de inspiratie van de docenten en het bijzondere karakter van GG.

Inhoudelijk blijkt GG niet goed ingebed in de scholen. De scholen bieden nauwelijks mogelijkheden tot integratie van GG elementen in het lesprogramma, mede omdat in het curriculum of lesprogramma van de scholen mondiale vorming weinig structureel is opgenomen. In bestaande vakken is weinig ruimte voor iets extra's en lessuggesties van GG zijn dan ook moeilijk in te passen.

Over het algemeen moet GG vooral concurreren met andere activiteiten op school die niet specifiek zijn gericht op internationale samenwerking. GG moet eerder een plaats bevechten voor internationale samenwerking ten opzichte van andere activiteiten.

Samenhang intensiviteit en duurzaamheid

De factoren die van invloed zijn op intensiviteit blijken voor een groot deel te overlappen met de factoren die van invloed zijn op duurzaamheid. Uit deze overlap blijkt dat intensiviteit en duurzaamheid elkaar zowel kunnen versterken als op gespannen voet met elkaar kunnen staan.

Op de eerste plaats speelt op scholen veelal de afweging tussen frequentie van deelname aan GG en de breedheid waarmee GG op school wordt ingezet. Een school kan kiezen voor frequente deelname met slechts enkele klassen of minder vaak deelnemen maar dan wel met de hele school of een hele bouw. Het zou voor Edukans interessant kunnen zijn over deze afweging na te denken en beleid hierop op te formuleren.

In het verlengde daarvan ligt de overweging dat regelmatige deelname en dus relationele duurzaamheid ten koste kan gaan van het speciale karakter van Going Global, zowel voor docenten als voor leerlingen. Hoewel een formalisering kan bijdragen aan een goede inbedding van GG in de school, is het jammer wanneer diezelfde formalisering leidt tot vervlakking en actiemoeheid.

Er bestaat voorts een wisselwerking tussen een geringe intensiviteit wat betreft het gebruik van vooral bewustwordingsmaterialen en een geringe inhoudelijke duurzaamheid. Scholen vinden het moeilijk een specifieke invulling te geven aan mondiale vorming en kiezen vooral voor actie. Deze keuze is ook ingegeven door de verplichting tot het ophalen van het geldbedrag en de tijdsbelasting van school en docenten. Wanneer Edukans meer invulling kan geven aan het bewustwordingsaspect van GG kan zowel de balans tussen actie en bewustwording, als de inhoudelijke duurzaamheid versterkt worden.

Tenslotte zou Edukans kunnen nadenken over hoe relationele duurzaamheid en intensiviteit kunnen worden bevorderd door het inspireren van de uitvoerenden van het programma op de scholen. De scholen zijn diegenen die het programma moeten uitvoeren en keuzes moeten maken, dus het is van groot belang dat de rectoren, maar met name de GG commissieleden en de leraren geïnspireerd blijven om van GG iets bijzonders te maken.

7.6 Aanbevelingen en discussie

Op basis van de beleidsanalyse, de enquête naar het effect van GG en het onderzoek naar intensiviteit en duurzaamheid kunnen tenslotte een aantal aandachtspunten voor Edukans geïdentificeerd worden voor het verder uitwerken van haar beleid.

Op de eerste plaats zou Edukans wat betreft GG haar visie, doelstellingen, strategie en resultaten in logische samenhang verder kunnen uitwerken. De concepten draagvlak en draagvlakversterking vergen daarbinnen bijzondere aandacht.

De monitoring en evaluatie van het GG programma kan op verschillende terreinen verder worden uitgebouwd. Het is daarbij van belang na te denken over:

1. het doel van de evaluaties: waar wordt het voor gebruikt, bv. het afleggen van verantwoording, intern leren of pr doeleinden (of een combinatie hiervan);
2. de wijze waarop de verkregen informatie wordt geaggregeerd en gearhiveerd;
3. het niveau waarop de evaluaties betrekking moeten hebben: welke informatie is van belang op procesniveau (of uitvoering, throughput), welke informatie op outputniveau en welke op het niveau van effect.
4. de manier waarop dergelijke gegevens op systematische wijze kunnen bijdragen aan het leren in de organisatie.

De balans tussen actie en bewustwording is een belangrijk aandachtspunt voor Edukans. Beide elementen uit het GG programma hebben als doel de betrokkenheid bij ontwikkelingssamenwerking te vergroten. Zoals inzichtelijk gemaakt in het conceptueel kader, hebben bewustwording/kennis, betrokkenheid/houding en actie/gedrag in onderlinge wisselwerking invloed op elkaar. In de uitvoering van het GG programma op de scholen, zo bleek in het tweede deelonderzoek, ligt het accent op actie. Uit de onderzoeksgegevens uit het eerste deelonderzoek blijkt dat onder de leerlingen die op school met het programma in aanraking zijn geweest, de houding/betrokkenheid ten opzichte van ontwikkelingssamenwerking het meest wordt vergroot. We kunnen geen uitspraken doen over de vraag of nadruk op actie leidt tot het sterkste effect op houding, hoewel dit op het eerste gezicht wel waarschijnlijk lijkt. In dat licht dringt zich de vraag op of de betrokkenheid van de leerlingen anders, groter en duurzamer zou zijn indien op de scholen naast actie ook veel aandacht voor bewustwording zou zijn.

In de aanname die ten grondslag ligt aan de onderzoeksvraag in deel II, wordt voorondersteld dat als een school GG intensief uitvoert en als GG duurzaam gebruikt wordt, het draagvlak onder de leerlingen meer versterkt zal worden. De twee deelonderzoeken samen geven geen uitsluitel of deze aanname juist of onjuist is. Deelonderzoek II laat wel zien dat de relatie tussen de twee aspecten van uitvoering, intensiviteit en duurzaamheid niet eenduidig is.

Uit het onderzoek op de scholen blijkt namelijk dat duurzaamheid en intensiviteit elkaar negatief kunnen beïnvloeden. Een intensieve inzet van GG— veel activiteiten en/of veel bouwen c.q. klassen – is moeilijk ieder jaar te verwezenlijken, gezien de tijdsinvestering die docenten en een school moeten maken. Bovendien zouden de leerlingen verschillende jaren na elkaar min of meer hetzelfde aanbod van GG krijgen, en het is twijfelachtig of dat wenselijk is. Denkend vanuit draagvlakversterking kan beargumenteerd worden dat Edukans beter kan inzetten op een intensief gebruik van GG op de scholen, en dat 'ten koste' laten gaan van de duurzaamheid in relationele zin, oftewel de frequentie van deelname. Met andere woorden: met het oog op draagvlakversterking kunnen scholen beter één keer in de vier jaar meedoen op een intensieve manier - waarbij ook voldoende expliciet ingezet wordt op bewustwording -, dan elk jaar met een grote nadruk op actie. Een dergelijke keuze heeft uiteraard consequenties voor het aantal deelnemende scholen per jaar, en daarmee voor het bedrag dat met GG kan worden opgehaald. Edukans zou nog eens naar de verhouding tussen haar twee GG-doelstellingen kunnen kijken, en vandaar uit kunnen komen tot specifieke keuzes in de uitvoering van Going Global op de scholen.

Wanneer duurzaamheid wordt gedefinieerd in termen van inhoud, dus het opnemen van elementen uit de GG bewustwordingsaspecten in het reguliere curriculum en/of het op andere wijze structureel aandacht besteden door de school aan ontwikkelingsproblematiek of internationale samenwerking, dan staat het niet op gespannen voet met intensiviteit en zal het elkaar juist versterken. Punt van aandacht is echter wel dat de GG-commissie en de uitvoerende docenten niet (volledig) in de positie zijn om beslissingen te nemen ten aanzien van mondiale vorming binnen de school.

Dit onderzoek heeft een toename van draagvlak, vooral in termen van betrokkenheid en houding aangetoond. Op de elementen kennis/bewustwording en actie/gedrag waren de positieve resultaten minder overtuigend. Edukans gaat ervan uit dat een toename van betrokkenheid, het geraakt worden, vooraf moet gaan aan een toename van bewustwording: pas dan zullen leerlingen geïnteresseerder zijn en zich meer openstellen voor informatie, kennis en debat hierover. Dit onderzoek heeft laten zien dat die toename van betrokkenheid wordt bereikt. Uitdaging is dus om ook het element kennis/bewustwording te versterken. Het is erg jammer wanneer Edukans GG en de scholen te weinig gebruik zouden maken van dat momentum. Juist wanneer de aandacht er is, moet er informatie en kennis worden overgedragen. Dit zal bijdragen aan een verdieping en verduurzaming van de betrokkenheid.

Het is voor Edukans daarom van belang een duidelijke visie te formuleren op wat een toename in draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder scholieren in het bijzonder, en mondiale educatie in bredere zin inhouden. Een duidelijke visie hierop faciliteert ook de communicatie met de scholen. Die scholen, zo bleek uit het tweede deel van dit onderzoek, worstelen met de vraag hoe ze zowel bewustwording als mondiale educatie vorm kunnen geven. Edukans zou daar een bijdrage aan kunnen leveren met een uitgewerkte visie en een concreet programma. Deze visie en uitwerking kunnen tevens de sleutel zijn tot motivatie en inspiratie van zowel schoolleiding als docenten.